

**ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ «ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»**

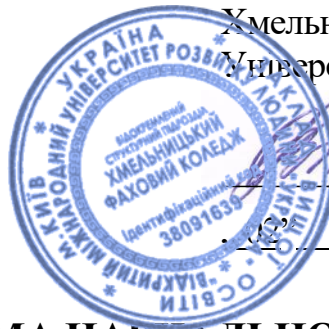
Хмельницький фаховий коледж

Циклова комісія соціально-економічних та загальноосвітніх дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор

Хмельницького фахового коледжу
Університету „Україна”

Ольга ПОЛЬОВИК

09 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК.1.6. Інклюзивне суспільство

освітня програма _____
(шифр і назва навчальної дисципліни) *Фізична культура і спорт*
(назва освітньої програми)

освітнього ступеня _____
фаховий молодший бакалавр
(назва освітнього рівня)

галузь знань _____
01 Освіта/Педагогіка
(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність _____
017 Фізична культура і спорт
(шифр і назва спеціальності (тей))

інститут, філія, факультет, коледж Хмельницький фаховий коледж
(назва навчально-виховного підрозділу)

Обсяг, кредитів: 120/4

Форма підсумкового контролю: залік

Хмельницький 2024 рік

Робоча програма навчальної дисципліни Інклюзивне суспільство

(назва навчальної дисципліни)

для здобувачів освіти за галуззю знань 01 «Освіта/Педагогіка»,
спеціальність 017 «Фізична культура і спорт»

(шифр і назва галузі знань)

„30” серпня 2024 року – 30 с.

Розробник:

Добровіцька Олена Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент,
викладач циклової комісії соціально-економічних та загальноосвітніх дисциплін

(вказати авторів, їхні посади, навчально-виховний підрозділ, кафедру, наукові ступені та вчені звання)

Викладач:

Добровіцька Олена Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент,
викладач циклової комісії соціально-економічних та загальноосвітніх дисциплін

(вказати всіх викладачів, які працюють за даною програмою, їхні посади, навчально-виховний підрозділ, кафедру, наукові ступені та вчені звання)

**Робочу програму навчальної дисципліни розглянуто і затверджено на засіданні
циклової комісії з соціально-економічних та загальноосвітніх дисциплін**

Протокол від „30” серпня 2024 року № 1

Голова циклової комісії
соціально-економічних та
загальноосвітніх дисциплін

— **Єлена ГЕДЕЛЕВИЧ**
(прізвище та ініціали)

„30” серпня 2024 року

Робочу програму погоджено з керівником робочої групи з розробки та розвитку ОПП
«Соціальна робота» (2024 р.)

(назва освітньої програми)

„30” серпня 2024 року

Керівник робочої групи
з розробки та розвитку
ОПП «Соціальна робота»

(підпис)

Ольга ПОЛЬОВИК

ПРОЛОНГАЦІЯ РОБОЧОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ

Навчальний рік	2024/2025	20__/20__	20__/20__	20__/20__
Дата засідання циклової комісії				
№ протоколу				
Підпис голови циклової комісії				

Матеріали до курсу розміщені на сайті Інтернет-підтримки навчального процесу <http://vo.uu.edu.ua/> за адресою: <https://vo.uu.edu.ua/course/view.php?id=28309>
(вказати адресу)

Робочу програму навчальної дисципліни перевірено

„30” серпня 2024 року

Завідувач відділу освітньої діяльності
Хмельницького фахового
коледжу

(підпис)

Н. І. Луцкевич
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

1.	ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	4
2.	МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
3.	РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ, ВІДПОВІДНІСТЬ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ КОМПОНЕНТАМ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ	5
4.	ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	8
4.1.	Анотація дисципліни.....	8
4.2.	Структура навчальної дисципліни.....	11
4.2.1.	<i>Тематичний план</i>	11
4.2.2.	<i>Навчально-методична картка дисципліни</i>	13
4.3.	Форми організації занять.....	14
4.3.1.	<i>Теми семінарських занять</i>	14
4.3.2.	<i>Індивідуальні завдання</i>	14
4.3.3.	<i>Індивідуальна навчально-дослідна робота</i>	15
4.3.4.	<i>Теми самостійної роботи студентів</i>	22
5.	МЕТОДИ НАВЧАННЯ.....	25
5.1.	Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності	25
5.2.	Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності.....	26
5.3.	Інклюзивні методи навчання.....	27
6.	СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	27
6.1	Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів.....	28
6.2.	Система оцінювання роботи студентів упродовж семестру.....	29
6.3.	Загальна оцінка з дисципліни: шкала оцінювання національна та ECTS.....	30
6.4.	Розподіл балів, які отримують студенти	30
6.5.	Орієнтовний перелік питань до заліку	30
7.	МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	38
7.1.	Навчально-методичні аудіо- і відеоматеріали, у т.ч. для студентів з інвалідністю.....	38
7.2.	Глосарій (термінологічний словник).....	39
7.3.	Рекомендована література.....	42
7.4.	Інформаційні ресурси.....	44
8.	МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ..	46

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Загальний обсяг кредитів – 4	Галузь знань 01 «Освіта / Педагогіка»	Вид дисципліни обов'язкова / вибіркова	
	Спеціальність 017 «Фізична культура і спорт»	Цикл підготовки загальний / професійний	
Модулів – 2	Спеціалізація немає	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 4		2-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання: робота з рефератом	Мова викладання, навчання та оцінювання: українська	Семестр	
Загальний обсяг годин – 120		4-й	
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 5	Освітній ступінь: фаховий молодший бакалавр	28 год	
		Практичні, семінарські	
		14 год	
		Лабораторні	
		–	
		Самостійна робота	
		78 год	
		Індивідуальні завдання:	
-			
		Вид семестрового контролю: залік	

Примітка.

Програма дисципліни виконується в повному обсязі не залежно від форми навчання.

Аудиторне навантаження заочної форми становить:

1-2 курси навчання ОС «бакалавр» і «молодший бакалавр», ОПС «фаховий молодший бакалавр» та ОКР «молодший спеціаліст» – 20% від аудиторного навантаження денної форми навчання;

Здобувачі освіти заочної форми навчання мають виконати 100% програми дисципліни, тобто виконати всі практичні, лабораторні, контрольні роботи заплановані програмою дисципліни і прикріпити їх на платформу Інтернет-підтримки освітнього процесу Moodle, а теоретичний матеріал опанувати за наявними матеріалами до лекцій (за винятком вступної ознайомчої лекції). Під час сесії для заочної форми навчання проводять вступні лекції, консультації та контрольні заходи (заліки та іспити).

Задля підтримки здобувачів освіти заочної форми навчання для здобуття ними усіх запланованих освітньою програмою компетентностей і програмних результатів навчання, університет надає додаткову можливість бажаючим здобувачам освіти заочної форми доєднатись за розкладом до аудиторних занять здобувачів освіти денної форми навчання.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни „Інклюзивне суспільство” є формування у майбутніх фахівців базових знань роботи з особами з інвалідністю та професійно-орієнтованого світогляду на проблеми інклюзії, підготовка до соціально-педагогічної діяльності у закладах освіти, соціально-реабілітаційних центрах, інклюзивно-ресурсних центрах і т.п.

Провідними **завданнями** дисципліни є:

- розкриття основних теоретичних положень інклюзії;
- обґрунтування провідних напрямів роботи з особами з інвалідністю в інклюзивному середовищі;
- ознайомлення з міжнародними документами та вітчизняним законодавчим забезпеченням освітніх прав людей з особливими освітніми потребами;
- уміння визначати та проєктувати архітектурну безбар’єрність;
- планування і організація навчальних та реабілітаційних заходів;
- володіння правилами спілкування, взаємодії та співпраці з особами з різними нозологіями;
- створення умов для навчання та реабілітації людей з інвалідністю.

3. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ, ВІДПОВІДНІСТЬ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ КОМПОНЕНТАМ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати:

- теоретичні аспекти основ інклюзії та ключові позиції інклюзивної освіти, основні причини, категорії, групи, моделі інвалідності;
- необхідність застосування поняття „особа з інвалідністю”, еволюцію ставлення до людей з інвалідністю;
- ознаки універсальної доступності;
- правила спілкування і співпраці з особами з інвалідністю;
- види реабілітації для людей з інвалідністю;
- основи жестової мови.

вміти:

- працювати з науковими літературними джерелами та законодавчою базою за темою інклюзії і осіб з інвалідністю;
- застосовувати знання з інклюзії у практичній діяльності;
- досліджувати об’єкти громадського призначення на визначення доступності;
- застосовувати правила спілкування з особами з інвалідністю;
- на базовому рівні виявляти вид реабілітації, якої потребує людина з інвалідністю;
- застосовувати мову жестів.

Рядок дисципліни в „Матриці відповідності загальних програмних компетентностей компонентам освітньої програми”

	ЗК 1	ЗК 7
ОК.1.6.	+	+

Рядок дисципліни в „Матриці відповідності спеціальних (фахових) програмних компетентностей компонентам освітньої програми”

	СК 3
ОК.1.6.	+

Рядок дисципліни в „Матриці забезпечення програмних результатів навчання (ПРН) відповідними компонентами освітньої програми”

	ПРН 1	ПРН 4	ПРН 20	ПРН 21
ОК.1.6.	+	+	+	+

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Анотація дисципліни

МОДУЛЬ 1

Змістовий модуль 1.

Теоретичні аспекти основ інклюзії

Тема 1. *Інклюзивна освіта як сучасний соціально-педагогічний феномен.* Визначення понять „інтеграція” та „інклюзія”. Поняття „інвалідність”, ототожнення терміну „людина з особливими освітніми потребами” як „особа з інвалідністю”. Основні причини інвалідності, категорії та моделі, 3 групи інвалідності.

Тема 2. *Зарубіжний досвід впровадження інтегрованого та інклюзивного навчання.* Досвід впровадження інтегрованого та інклюзивного навчання за кордоном. Інклюзивна освіта в Україні.

Тема 3. *Еволюція ставлення до людей з інвалідністю*

Схема періодів розвитку ставлення до інвалідів у Західному суспільстві та в Україні. Періоди розвитку ставлення до інвалідів у Західному суспільстві: передіндустріальний, індустріальний, постіндустріальний та сучасний періоди. Зарубіжні досягнення в соціальній політиці за останні роки. Періоди розвитку ставлення суспільства до людей з особливими освітніми потребами в Україні: монастирський, медичний, лікувально-педагогічний та сучасний періоди. Особливості їх проходження.

Змістовий модуль 2

Нормативно-правова база забезпечення освітою осіб з інвалідністю

Тема 4. *Інституціональне середовище забезпечення освіти дітей та молоді з інвалідністю.* Міжнародні документи, що захищають і гарантують права людей з особливими освітніми потребами. Декларація ООН „Про права інвалідів”, Конвенція ООН „Про права дитини”, Загальна декларація „Про геном людини і права людини”. Законодавче забезпечення освітніх прав, реабілітації та соціального захисту людей з особливими освітніми потребами в Україні. Закон України „Про реабілітацію Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні”. Закон України „Про основи соціальної захищеності Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні”, Закон України „Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям з інвалідністю”.

Тема 5. *Державна типова та індивідуальна програми реабілітації осіб з інвалідністю.*

Мета, завдання та загальна спрямованість Державної типової програми реабілітації осіб з інвалідністю. Види і зміст гарантованих державою реабілітаційних послуг особам з інвалідністю незалежно від причини інвалідності. Об’єм додаткових реабілітаційних послуг особам з порушенням опорно-рухового апарату, з вадами слуху, зору, при психічних захворюваннях та розумовій відсталості. Умови реалізації Державної типової програми реабілітації. Принципи формування та завдання індивідуальної програми реабілітації. Структура індивідуальної програми реабілітації, етапи її розробки.

Змістовий модуль 3.

Практичне застосування форм та методів роботи в інклюзивному середовищі

Тема 6. *Універсальна доступність освітнього закладу.* Ознаки універсальної доступності. Елементи доступності прилеглої території. Доступність всередині приміщення. Наявність інформаційних табло/пиктограм. Поняття „універсальний дизайн”. Методика визначення доступності об’єкту громадського призначення для людей з особливими освітніми потребами.

Тема 7. *Правила спілкування і співпраці з особами з інвалідністю у закладі освіти.* Особливості соціальних контактів із особами з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому просторі. Особливості співпраці з особами з особливими освітніми потребами в інклюзивному освітньому просторі.

Тема 8. *Основи жестової мови.* Жестова мова. Історія виникнення. Класифікація жестових мов. Українська жестова мова. Основні правила жестикуляції. Поради при спілкуванні з нечуючими людьми.

Тема 9. *Види реабілітації для людей з інвалідністю.* Медична та фізична реабілітації. Соціальна реабілітація. Психологічна реабілітація. Педагогічна реабілітація. Професійна реабілітація. Трудова реабілітація. Побутова реабілітація. Фізкультурно-спортивна реабілітація. Методи та засоби проведення реабілітації. Особливості проведення реабілітаційних заходів. Установи, що займаються реабілітацією.

Змістовий модуль 4.

Досвід впровадження інклюзивної освіти в Україні

Тема 10. *Досвід впровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх школах та центрах розвитку дитини.* Запровадження інклюзивного навчання у провідних школах. Досвід та перспективи розвитку інклюзії у ЗОШ. Підготовка фахівців. Практика застосування інклюзії у центрах розвитку дитини, інклюзивно-ресурсних центрах.

Тема 11. *Досвід впровадження інклюзії в Університеті „Україна”.* Впровадження інклюзивного навчання в Університеті „Україна”. Провідні структурні підрозділи університету. Соціально-педагогічна робота зі студентами з особливими освітніми потребами. Медико-реабілітаційна складова освітнього процесу в закладі освіти.

Дисципліни, вивчення яких обов'язково передують цій дисципліні: «Педагогіка», «Вступ до спеціальності», «Загальна теорія здоров'я», «Основи догляду за хворими та особами з інвалідністю», «Долікарська медична допомога».

Міжпредметні зв'язки: «Історія соціальної роботи», «Педагогіка», «Загальна психологія», «Соціологія», «Основи фізичної реабілітації».

4.2. Структура навчальної дисципліни

4.2.1. Тематичний план

Назви змістових модулів і тем	Розподіл годин між видами робіт							Форми та методи контролю знань
	денна форма							
	Усього	Аудиторна					с.р.	
		у тому числі						
Л		Сем	пр	Лаб	інд			
1	2	3	4	5	6	7	8	9
МОДУЛЬ 1								
Змістовий модуль 1.								
<i>Теоретичні аспекти основ інклюзії</i>								
Тема 1. Інклюзивна освіта як сучасний соціально-педагогічний феномен	8	2	2	-	-	-	4	АР: опитування СР: письмове завдання для самостійного опрацювання ІР: огляд додаткової літератури
Тема 2. Зарубіжний досвід впровадження інтегрованого та інклюзивного навчання	6	2	-	-	-	-	4	АР: письмове опитування СР: завдання для самостійної роботи, робота на ПК ІР: огляд літератури
Тема 3. Еволюція відношення до людей з інвалідністю	10	2	2	-	-	-	4	АР: письмове опитування, робота з презентаціями СР: завдання для самост. Опрацювання на ПК ІР: огляд електронних ресурсів
Модульний контроль	2	-	-	-	-	2	-	комп'ютерне тестування
Разом за змістовим модулем 1	24	6	4	-	-	2	12	
Змістовий модуль 2.								
<i>Нормативно-правова база забезпечення освітою осіб з інвалідністю</i>								
Тема 4. Інституціональне середовище забезпечення освіти дітей та молоді з інвалідністю	10	2	2	-	-	-	6	АР: опитування СР: письмове завдання для самостійного опрацювання ІР: огляд літератури
Тема 5. Державна типова та індивідуальна програми реабілітації осіб з інвалідністю	10	2	-	-	-	-	8	АР: письмове опитування СР: письмове завдання для самостійного опрацювання ІР: огляд електронних ресурсів
Модульний контроль	2	-	-	-	-	2	-	комп'ютерне тестування
Разом за змістовим модулем 2	22	4	2	-	-	2	14	
Змістовий модуль 3.								
<i>Практичне застосування форм та методів роботи в інклюзивному середовищі</i>								
Тема 6. Універсальна доступність закладу освіти	12	2	2	-	-	-	8	АР: опитування СР: завдання для самостійного опрацювання ІР: робота з анкетною
Тема 7. Правила спілкування і співпраці з особами з інвалідністю у закладі освіти	12	4	2	-	-	-	6	АР: письмове опитування СР: завдання для самостійного опрацювання ІР: робота з літературними джерелами

Тема 8. Основи жестової мови	14	4	2	-	-		8	АР: практичне заняття, спілкування мовою жестів СР: вивчити жести ІР: робота з Інтернет
Тема 9. Види реабілітації для людей з інвалідністю	12	4	2	-	-	-	6	АР: письмове опитування СР: завдання для самостійного опрацювання ІР: робота з літературними джерелами
Модульний контроль	2	-	-	-	-	2	-	комп'ютерне тестування
Разом за змістовим модулем 3	52	14	8	-	-	2	28	
Змістовий модуль 4.								
<i>Досвід впровадження інклюзивної освіти в Україні</i>								
Тема 10. Досвід впровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх школах та центрах розвитку дитини	8	2	-	-	-	-	6	АР: опитування СР: завдання на ПК для самостійного опрацювання ІР: огляд літератури
Тема 11. Досвід впровадження інклюзії в Університеті „Україна”	6	2	-	-	-	-	4	АР: опитування СР: завдання для самостійного опрацювання ІР: перегляд відео
Модульний контроль	2	-	-	-	-	2	-	
Разом за змістовим модулем 4	16	6	-	-	-	2	10	
ІНДЗ	6	-	-	-	-	6	-	ІНДЗ: проектна робота
Усього годин (за семестр)	120	28	14	-	-	14	64	

4.2.2. Навчально-методична картка дисципліни „Інклюзивне суспільство”

Разом: 120 год, лекції – 30 год, семінарські заняття – 14 год, самостійна робота – 76 год.

Модулі	Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2		Змістовий модуль 3						Змістовий модуль 4			
Назва модуля	<i>Теоретичні аспекти основ інклюзії</i>			<i>Нормативно-правова база забезпечення освітою осіб з інвалідністю</i>		<i>Практичне застосування форм та методів роботи в інклюзивному середовищі</i>						<i>Досвід впровадження інклюзивної освіти в Україні</i>			
Лекції	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Теми лекцій	<i>Тема 1. Інклюзивна освіта як сучасний соціально-педагогічний феномен</i>	<i>Тема 2. Зарубіжний досвід впровадження інтегрованого та інклюзивного навчання</i>	<i>Тема 3. Еволюція ставлення до людей з інвалідністю</i>	<i>Тема 4. Інституціональне середовище забезпечення освіти дітей та молоді з інвалідністю</i>	<i>Тема 5. Державна типова та індивідуальна програми реабілітації осіб з інвалідністю</i>	<i>Тема 6. Універсальна доступність закладу освіти</i>	<i>Тема 7. Правила спілкування і співпраці з особами з інвалідністю у закладі освіти</i>		<i>Тема 8. Основи жестової мови</i>		<i>Тема 9. Види реабілітації для людей з інвалідністю</i>		<i>Тема 10. Досвід впровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх школах та центрах розвитку дитини</i>		<i>Тема 11. Досвід впровадження інклюзії в Університеті „Україна”</i>
Теми семінарських занять	<i>Тема 1. Інклюзивна освіта як сучасний соціально-педагогічний феномен</i>	–	<i>Тема 3. Еволюція ставлення до людей з інвалідністю</i>	<i>Тема 4. Інституціональне середовище забезпечення освіти дітей та молоді з інвалідністю</i>	–	<i>Тема 6. Універсальна доступність закладу освіти</i>	<i>Тема 7. Правила спілкування і співпраці з особами з інвалідністю у закладі освіти</i>		<i>Тема 8. Основи жестової мови</i>		<i>Тема 9. Види реабілітації для людей з інвалідністю</i>		–	<i>Тема 11. Досвід впровадження інклюзії в Університеті „Україна”</i>	
	5 балів	–	5 балів	5 балів	–	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	5 балів	–	–	–	–
Самостійна робота	9 балів			6 балів		12 балів						6 балів			
Модульні контролю	5 балів			5 балів		5 балів						5 балів			
<i>Всього балів</i>	24 бали			16 балів		37 балів						11 балів			
ІНДЗ	12 балів														
Підсумковий контроль	Залік														

4.3. Форми організації занять

4.3.1. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Інклюзивна освіта як сучасний соціально-педагогічний феномен	2
2.	Еволюція ставлення до людей з інвалідністю	2
3.	Інституціональне середовище забезпечення освіти дітей та молоді з інвалідністю	2
4.	Універсальна доступність закладу освіти	2
5.	Правила спілкування і співпраці з особами з інвалідністю у закладі освіти	2
6.	Основи жестової мови	2
7.	Види реабілітації для людей з інвалідністю	2
Всього:		14

4.3.2. Індивідуальні завдання

<i>Вид ІНДЗ</i>	<i>Характеристика змісту ІНДЗ і вимог до виконання</i>
Студентський мініпроект	<i>Обрати тему мініпроекту: Історія протезів. Історія виникнення білої тростини. Історія виникнення шрифту Брайля. Історія виникнення візка для пересування. Відомі особистості світу з інвалідністю. Відомі особистості України з інвалідністю. Історія виникнення жестової мови. Сучасні протези для спортсменів.</i>
	<i>Опрацювати необхідну літературу, джерела, документи</i>
	<i>Оформити роботу згідно з вимогами та представити</i>
Дослідження об'єкта на доступність	<i>Обрати об'єкт громадського призначення</i>
	<i>Дослідити його на доступність для маломобільних груп населення</i>
	<i>Заповнити Анкету доступності та розробити презентацію з фото об'єкта</i>
Проект інклюзивного закладу	<i>Захистити роботу</i>
	<i>Розробити проєкт інклюзивного закладу</i>
	<i>Описати етапи створення</i>
	<i>Передбачити посади та обов'язки</i>
	<i>Врахувати особливості універсального дизайну та програмно-технічне забезпечення</i>
	<i>Представити роботу у слайдах</i>

Пропонується два варіанти ІНДЗ

4.3.3. Індивідуальна навчально-дослідна робота (навчальний проєкт)

Індивідуальна навчально-дослідна робота (ІНДР) є видом позааудиторної індивідуальної діяльності студента, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни. Завершується виконання студентами ІНДР прилюдним захистом навчального проєкту.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з курсу – це вид науково-дослідної роботи студента, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, практичних та лабораторних занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Види ІНДЗ, вимоги до них та оцінювання:

- огляд літературних джерел з тематики (**3 бали**);
- виконання роботи за тематикою (**3 бали**);
- підготовка доповіді та захист роботи (**7 балів**);
- участь у науковій студентській конференції (**5 балів**);
- дослідження різноманітних питань та сучасних розробок з тематики дисципліни у вигляді реферату (**11 балів**).

Орієнтовна структура ІНДЗ – робота з мініпроєктами за темами, дослідження об'єктів на доступність для людей з інвалідністю, розробка проєкту інклюзивного закладу.

Критерії оцінювання ІНДЗ

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Робота з літературними джерелами, їх оформлення	2 бал
2.	Оформлення матеріалу на ПК, дотримання правил форматування	2 бали
3.	Володіння матеріалом, термінами при захисті роботи	4 бали
4.	Творчий, креативний підхід, демонстрування фахових здібностей	4 бали
Разом		12 балів

Тематика ІНДЗ

Робота виконується письмово в окремому зошиті, її обсяг визначається студентом індивідуально.

Варіант індивідуальної роботи визначається порядковим номером студента в академічному журналі групи.

Варіант 1.

Завдання для індивідуальної роботи

Завдання 1. Використовуючи взаємозв'язки між навчальними дисциплінами, (зокрема між «Державним правом зарубіжних країн», «Історією держави та права зарубіжних країн», «Правознавством»), підготувати історичну довідку про становлення науки про інвалідність у зарубіжних країнах.

Завдання 2. Дайте відповідь на питання: Чи вживає держава всіх необхідних заходів для забезпечення індивідуальної мобільності людей з інвалідністю, у тому числі шляхом:

- сприяння індивідуальній мобільності людей з інвалідністю в обраний ними спосіб, в обраний ними час за доступною ціною?
- полегшення доступу людей з інвалідністю до якісних засобів, що покращують мобільність?
- навчання людей з інвалідністю і персоналу, що працюють з ними, спеціальним навичкам мобільності?
- заохочення підприємств, що займаються виробництвом засобів, що полегшують мобільність, пристроїв та допоміжних технологій, до врахування всіх аспектів мобільності?

Завдання 3. Напишіть реферат на тему: «Інклюзивна освіта в демократичній державі».

Завдання 4. Напишіть повідомлення, есе, доповідь, реферат про людину з інвалідністю, яка проживає у Вашому населеному пункті.

Завдання 5. У спеціальному зошиті розпочніть роботу над складанням словника основних понять та термінів, наприклад:

- Інклюзивна освіта – це ...
- Особа з інвалідністю – це ...
- Лінза інвалідності– це ...
- Соціальна реабілітація – це ...
- Державно-правовий захист – це ...

Варіант 2

Завдання для індивідуальної роботи

Завдання 1. Використовуючи навчальну та спеціальну літературу, визначіть та класифікуйте джерела щодо формування науки про інвалідність у світі і відобразьте це у вигляді схеми.

Завдання 2. Напишіть реферат на тему: «Правове забезпечення інклюзивної освіти в демократичній державі».

Завдання 3. Напишіть повідомлення, есе, доповідь, реферат про людину з інвалідністю, яка проживає у Вашому населеному пункті.

Завдання 4. Продовжіть поповнення словника новими поняттями та термінами, наприклад:

- Соціальна програма – це ...
- Соціальна модель інвалідності – це ...
- Дискримінація – це ...
- Конституційний закон – це ...
- Свобода від дискримінації – це ...
- Лінза інвалідності – це ...

Варіант 3.

Завдання для індивідуальної роботи

Завдання 1. Дайте відповідь на питання: Які дії застосовуються державою для забезпечення, щоб усі особи з усіма формами інвалідності користувались правом на свободу та особисту недоторканість і щоб ніхто не був позбавлений свободи за ознакою інвалідності?

Якими є законодавчі та інші дії, що застосовуються для забезпечення того, щоб люди з інвалідністю, позбавлені волі, забезпечувались необхідним розумним пристосуванням і користувались тими самими процесуальними гарантіями, що й інші особи, для повного користування правами і свободами?

Завдання 2. Напишіть реферат на тему: «Роль різних суб'єктів суспільства у захисті прав людини з інвалідністю».

Завдання 3. Напишіть повідомлення, есе, доповідь, реферат про людину з інвалідністю, яка проживає у Вашому населеному пункті.

Завдання 4. Продовжіть поповнення словника новими поняттями та термінами, наприклад:

- Моральна модель – це ...
- Соціальна ізоляція – це ...
- Доступність – це ...
- Соціальна інклюзія – це ...
- Універсальний дизайн – це ...

Варіант 4.

Завдання для індивідуальної роботи

Завдання 1. Дайте відповідь на питання: Чи забезпечує держава дотримання права людини з інвалідністю на працю, яке включає в себе право на отримання можливості заробляти собі на життя працею, яку людина з інвалідністю вільно обрала або на яку вона вільно погодилась, в умовах, коли ринок праці та виробниче середовище є відкритим, інклюзивним і доступним для людей з інвалідністю?

Чи вживає держава належних заходів, спрямованих на:

- заборону дискримінації на підставі інвалідності стосовно всіх питань щодо прийняття на роботу, її збереження та умов праці?
- захист трудових прав людей з інвалідністю нарівні з іншими?

- надання людям з інвалідністю можливості ефективного доступу до загальних програм технічної та професійної орієнтації, служб працевлаштування, професійного навчання?

Завдання 2. Напишіть реферат на тему: «Реабілітаційна модель інвалідності».

Завдання 3. Наведіть приклад участі особи з інвалідністю в суспільно-політичному, культурному та економічному житті суспільства.

Завдання 4. Продовжіть поповнення словника новими поняттями та термінами, наприклад:

- Культурна модель інвалідності – це ...
- Концепція універсального дизайну – це ...
- Стандарти прав людини з інвалідністю – це ...
- Демократична держава – це ...
- Соціальна держава – це ...

Варіант 5.

Завдання для індивідуальної роботи

Завдання 1. Дайте відповідь на питання: Чи вживає держава належних заходів, щоб наділити людей з інвалідністю можливістю брати участь нарівні з іншими у проведенні дозвілля і відпочинку та у спортивних заходах, в тому числі щодо:

- заохочення та пропаганди участі людей з інвалідністю у загальнопрофільних спортивних заходах?
- забезпечення для людей з інвалідністю можливості організовувати спортивні заходи спеціально для людей з інвалідністю?
- забезпечення доступу людей з інвалідністю до спортивних рекреаційних і оздоровчих об'єктів?
- забезпечення рівного доступу дітей з інвалідністю до участі в іграх, у проведенні дозвілля та відпочинку, включаючи заходи в рамках шкільної програми?
- забезпечення доступу людей з інвалідністю до послуг тих, хто займається організацією дозвілля, туризму, відпочинку і спортивних заходів?

Завдання 2. Напишіть реферат на тему: «Національна система захисту прав інвалідів в Україні».

Завдання 3. Наведіть приклад участі особи з інвалідністю в суспільно-політичному, культурному та економічному житті суспільства.

Завдання 4. Продовжіть поповнення словника новими поняттями та термінами, наприклад:

- Соціальна ізоляція – це ...
- Лінза інвалідності – це ...
- Британська модель інвалідності – це ...
- Культурна модель інвалідності – це...
- Шрифт Брайля – це ...

Варіант 6.

Завдання для індивідуальної роботи

Завдання 1. Дайте відповідь на питання: Чи забезпечує держава те, щоб люди з інвалідністю:

- мали доступ до творів культури в доступних форматах?
- мали доступ до перегляду телевізійних програм, фільмів, театральних вистав тощо в доступних форматах?
- мали доступ до закладів культури, відпочинку, спортивних споруд, пам'яток та об'єктів, що мають загальнодержавне значення?

Чи вживає держава всіх належних заходів для того, щоб надати людям з інвалідністю можливість розвивати свій духовний, творчий та інтелектуальний потенціал?

Чи вживає держава всіх необхідних заходів для забезпечення того, щоб закони про інтелектуальну власність не ставали невинуватим чи дискримінаційним бар'єром для доступу людей з інвалідністю до творів культури?

Завдання 2. Напишіть реферат на тему: «Окремі стандарти прав людини з інвалідністю».

Завдання 3. Наведіть приклад участі особи з інвалідністю в суспільно-політичному, культурному та економічному житті суспільства.

Завдання 4. Продовжіть поповнення словника новими поняттями та термінами, наприклад:

- Доступність – це ...
- Універсальний дизайн – це ...
- Соціальна ізоляція – це ...
- Соціальна інклюзія – це ...
- Особа з інвалідністю – це ...

Варіант 7.

Завдання для індивідуальної роботи

Дайте відповідь на питання: Чи вживає держава належних кроків для реалізації людьми з інвалідністю права на достатній рівень життя, включаючи заходи щодо:

- забезпечення доступу до належних і недорогих послуг, пристроїв та іншої допомоги для задоволення потреб, пов'язаних з інвалідністю?
- забезпечення доступу людей з інвалідністю до програм соціального захисту?
- забезпечення доступу до програм державного житла?
- забезпечення доступу до пенсійних виплат і програм?

Завдання 2. Напишіть реферат на тему: «Законодавчо-нормативне забезпечення «доступності» для осіб з інвалідністю в Україні».

Завдання 3. Наведіть приклад участі особи з інвалідністю в суспільно-політичному, культурному та економічному житті суспільства.

Завдання 4. Продовжіть поповнення словника новими поняттями та термінами, наприклад:

- Благодійна модель інвалідності – це ...
- Медична модель інвалідності – це ...
- Лінза інвалідності – це ...
- Універсальний дизайн – це ...
- Стандарти прав людини з інвалідністю – це ...

Варіант 8.

Завдання для індивідуальної роботи

Дайте відповідь на питання: Чи забезпечує держава захист людей з інвалідністю нарівні з іншими від рабства та примусової чи обов'язкової праці?

Чи вживає держава необхідних заходів для забезпечення і заохочення права людей з інвалідністю на достатній рівень життя для них та їхніх сімей, що включає достатнє харчування, одяг і житло, а також безперервне покращення умов життя, без дискримінації на підставі інвалідності?

Завдання 2. Напишіть реферат на тему: «Концепція універсального дизайну – важливий інтегруючий елемент соціальної політики держави».

Завдання 3. Наведіть приклад участі особи з інвалідністю в суспільно-політичному, культурному та економічному житті суспільства.

Завдання 4. Продовжіть поповнення словника новими поняттями та термінами, наприклад:

- Дискримінація – це...
- Соціальна інклюзія – це ...
- Економічна модель інвалідності – це ...
- Реабілітаційна модель інвалідності – це ...
- Особа з інвалідністю – це ...

Варіант 9.

Завдання для індивідуальної роботи

Завдання 1.

Дайте відповідь на питання: Чи вживає держава заходів, спрямованих на надання людям з інвалідністю можливості засвоювати життєві та соціальні навички, включаючи:

- сприяння опануванню абетки Брайля, альтернативних шрифтів, а також навичок орієнтації і мобільності, сприяння підтримці з боку однолітків та наставництву?

- сприяння опануванню мови жестів та заохочення самотності нечуючих?

- забезпечення навчання осіб, зокрема, дітей, які мають обмежений зір, слух або зір і слух, за допомогою найбільш прийнятних мов і методів спілкування?

Чи вживає держава належних заходів для освіти спеціалістів і персоналу, які працюють з особами з інвалідністю на всіх рівнях системи освіти?

Чи забезпечує держава розумне пристосування для людей з інвалідністю з метою їх доступу до загальної вищої освіти, професійного навчання, освіти дорослих без дискримінації за ознакою інвалідності?

Завдання 2. Напишіть реферат на тему: «Засоби технічного забезпечення індивідуальної мобільності осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення».

Завдання 3. Наведіть приклад участі особи з інвалідністю в суспільно-політичному, культурному та економічному житті суспільства.

Завдання 4. Продовжіть поповнення словника новими поняттями та термінами, наприклад:

Соціальна ізоляція – це ...

Моральна модель благодійності – це ...

Правозахисна модель інвалідності – це ...

Милосердя – це ...

Доступність – це ...

Варіант 10.

Завдання для індивідуальної роботи

Завдання 1.

Дайте відповідь на питання: Чи забезпечує держава, щоб:

- люди з інвалідністю не виключалися із системи загальної освіти на підставі інвалідності, а діти з інвалідністю — із системи початкової або середньої освіти?

- люди з інвалідністю мали рівний з іншими доступ до інклюзивної, якісної і безкоштовної початкової і середньої освіти у місцях, де вони проживають?

- люди з інвалідністю отримували у системі освіти необхідну підтримку для полегшення їх ефективного навчання?

Чи вживає держава заходів, спрямованих на надання людям з інвалідністю можливості засвоювати життєві та соціальні навички, включаючи:

- сприяння опануванню абетки Брайля, альтернативних шрифтів, а також навичок орієнтації і мобільності, сприяння підтримці з боку однолітків та наставництву?

- сприяння опануванню мови жестів та заохочення самобутності нечуючих?

- забезпечення навчання осіб, зокрема, дітей, які мають обмежений зір, слух або зір і слух, за допомогою найбільш прийнятних мов і методів спілкування?

Завдання 2. Напишіть реферат на тему: «Існуючі стереотипи щодо осіб з інвалідністю».

Завдання 3. Наведіть приклад участі особи з інвалідністю в суспільно-політичному, культурному та економічному житті суспільства.

Завдання 4. Продовжіть поповнення словника новими поняттями та термінами, наприклад:

Соціальна ізоляція – це ...

- Лінза інвалідності – це ...
- Дискримінація – це ...
- Милосердя – це ...
- Інклюзія – це...

Оцінка за ІНДЗ у вигляді реферату: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 11-бальною системою		Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
7 – 11	Відмінно	5	A	Відмінно
5 – 6	Добре	4	BC	Добре
3 – 4	Задовільно	3	DE	задовільно
0 – 2	Незадовільно	2	FX	незадовільно з можливістю повторного виконання

4.3.4. Теми самостійної роботи студентів

№	Назва теми	Години
МОДУЛЬ 1		
1	Тема 1. Інклюзивна освіта як сучасний соціально-педагогічний феномен	4
2	Тема 2. Зарубіжний досвід впровадження інтегрованого та інклюзивного навчання	4
3	Тема 3. Еволюція ставлення до людей з інвалідністю	4
4	Тема 4. Інституціональне середовище забезпечення освіти дітей та молоді з інвалідністю	6
5	Тема 5. Державна типова та індивідуальна програми реабілітації осіб з інвалідністю	8
Модульний контроль		4
МОДУЛЬ 2		
9	Тема 6. Універсальна доступність закладу освіти	8
10	Тема 7. Правила спілкування і співпраці з особами з інвалідністю у закладі освіти	6
11	Тема 8. Основи жестової мови	8
12	Тема 9. Види реабілітації для людей з інвалідністю	6
13	Тема 10. Досвід впровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх школах та центрах розвитку дитини	4
14	Тема 11. Досвід впровадження інклюзії в Університеті	4

	„Україна”	
Модульний контроль		4
ІНДЗ		6
Разом з дисципліни		76

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали	Термін виконання (тижні)
МОДУЛЬ 1			
Змістовий модуль 1. <i>Теоретичні аспекти основ інклюзії</i>			
Тема 1. Інклюзивна освіта як сучасний соціально-педагогічний феномен (4 год)	завдання до самостійної роботи, індивідуальне завдання	3	I - II
Тема 2. Зарубіжний досвід впровадження інтегрованого та інклюзивного навчання (4 год)	завдання до самостійної роботи, індивідуальне завдання	3	III
Тема 3. Еволюція ставлення до людей з інвалідністю (4 год)	завдання до самостійної роботи, індивідуальне завдання	3	IV
Модульний контроль (2 год)	Тестування	5	
<i>Всього: 14 год</i>	<i>Всього балів:</i>	14	
Змістовий модуль 2. <i>Нормативно-правова база забезпечення освітою осіб з інвалідністю</i>			
Тема 4. Інституціональне середовище забезпечення освіти дітей та молоді з інвалідністю (6 год)	завдання до самостійної роботи, індивідуальне завдання	3	V
Тема 5. Державна типова та індивідуальна програми реабілітації осіб з інвалідністю (8 год)	завдання до самостійної роботи, індивідуальне завдання	3	VI
Модульний контроль (2 год)	Тестування	5	
<i>Всього: 16 год</i>	<i>Всього балів:</i>	11	
Змістовий модуль 3. <i>Практичне застосування форм та методів роботи в інклюзивному середовищі</i>			
Тема 6. Універсальна доступність закладу освіти (8 год)	завдання до самостійної роботи, індивідуальне завдання	3	VII
Тема 7. Правила спілкування і співпраці з особами з інвалідністю у закладі освіти (6 год)	завдання до самостійної роботи, індивідуальне завдання	3	VIII-IX
Тема 8. Основи жестової мови (8 год)	завдання до самостійної роботи, індивідуальне завдання	3	X-XI
Тема 9. Види реабілітації для людей з інвалідністю (6 год)	завдання до самостійної роботи, індивідуальне завдання	3	XII-XIII
Модульний контроль (2 год)	Тестування	5	
<i>Всього: 30 год</i>	<i>Всього балів:</i>	17	
Змістовий модуль 4. <i>Досвід впровадження інклюзивної освіти в Україні</i>			
Тема 10. Досвід впровадження інклюзивного	завдання до самостійної роботи,	3	XIV

навчання у загальноосвітніх школах та центрах розвитку дитини (4 год)	індивідуальне завдання		
Тема 11. Досвід впровадження інклюзії в Університеті „Україна” (4 год)	завдання до самостійної роботи, індивідуальне завдання	3	XV
Модульний контроль (2 год)	Тестування	5	
<i>Всього: 10 год</i>	<i>Всього балів:</i>	11	
Індивідуальна навчально-дослідна робота: 6 год	Проект	12	
<i>Разом: 76 год</i>	<i>Разом: 65 балів</i>		

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати проблеми впровадження інклюзії в Україні.
2. Охарактеризувати проблеми, з якими стикаються люди з особливими освітніми потребами.
3. Які, на вашу думку, існують шляхи впровадження інклюзії в Україні?
4. Що відбувається на сьогоднішньому етапі розвитку відношення до осіб з особливими освітніми потребами в Україні?
5. Розробити Індивідуальну програму реабілітації студента з інвалідністю.
6. Проаналізувати вітчизняні документи, на яких базується впровадження інклюзії.
7. Які основні завдання постають перед загальноосвітнім закладом щодо впровадження інклюзії?
8. За якими критеріями заклад визначається як інклюзивний?
9. У чому полягають відмінності методів навчання для дітей з особливими освітніми потребами?
10. Перерахувати протипоказання, за якими дитина з інвалідністю не може навчатися з іншими дітьми у ЗОШ.
11. У чому Ви вбачаєте першоджерела дискримінаційного відношення до людей з інвалідністю?
12. Провести аналіз законодавчих документів, які захищають права осіб з інвалідністю.
13. Проаналізувати відмінність педагога та асистента у школі.
14. Описати перспективи розвитку інклюзивної освіти у сучасному ЗВО.
15. Описати шляхи впровадження інклюзії у ЗВО.
16. Охарактеризувати сучасні програми розвитку інклюзії на місцевому рівні.
17. Провести пошук реабілітаційних центрів в області/місті, які надають педагогічну та соціальну реабілітації для дітей з інвалідністю.
18. Перерахувати установи, які займаються фізичною реабілітацією дітей та молоді з інвалідністю.
19. Хто є учасниками інклюзивного навчання?
20. Дати характеристику інклюзивній компетентності.
21. Назвати фізкультурно-спортивні центри реабілітації дітей та молоді з особливими освітніми потребами в області.
22. Особливості інклюзивного навчання в Україні.

23. Аналіз законодавчих документів України для молоді з особливими освітніми потребами.
24. Найперші законодавчі документи, що захищали людей з особливими освітніми потребами.
25. Особливості роботи центрів, що надають соціальну реабілітацію.
26. Реабілітаційні центри України, що надають медичну та фізичну реабілітацію для дітей з особливими освітніми потребами.
27. Інклюзивні школи як школи майбутнього чи сьогодні.
28. Особливості споруд із універсальним дизайном.
29. Проблеми побутової реабілітації як повсякденності для людей з особливими освітніми потребами.
30. Психологічна реабілітація для студентів з особливими освітніми потребами.
31. Реабілітаційні заходи для дітей зі складнощами у навчанні.

5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

5.1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1. За джерелом інформації:

– *словесні*: лекція (традиційна, проблемна тощо) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (презентація PowerPoint), семінари, пояснення, розповідь, бесіда;

– *наочні*: спостереження, ілюстрація, демонстрація;

– *практичні*: вправи.

2. За логікою передачі і сприйняття навчальної інформації:

індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3. За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4. За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів із книгою; виконання індивідуальних навчальних проєктів.

Методи викладання навчального матеріалу визначаються викладачем у залежності від виду занять, змісту теми, цілей і завдань, можливостей студентів та часом, відведеним для вивчення теми.

В ході лекцій використовуються такі методи:

- пояснювально-ілюстративна лекція, що містить усний виклад навчального матеріалу з ілюстрацією таблиць, слайдів, роздаткового матеріалу, з використанням ТЗН;

- лекція з елементами бесіди, яка включає усний виклад навчального матеріалу, великого за обсягом, складного за логічною побудовою, в якому застосовується питально-відповідальний метод навчання з використанням ілюстративного матеріалу;

- проблемна лекція, спрямована на розвиток логічного мислення студентів, коли при читанні лекції перед студентами формулюється проблема для самостійного осмислення того, що далі розкривається викладачем; у ході

лекції студентам може видаватися надрукований роздавальний матеріал або здійснюватися показ таблиць, слайдів, які допомагають студентам у вирішенні поставленої проблеми.

В ході семінарських занять застосовуються такі методи:

- семінарське заняття організовується у формі доповідей і обговорень. Увага студентів зосереджена на висвітленні матеріалу з наданням інформації про нові наукові розробки;

- репродуктивний метод застосовується при проведенні підсумкового семінару зі змістового модуля з використанням тестового контролю.

5.2. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

Під час викладання навчальної дисципліни „Інклюзивне суспільство” застосовуються такі методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів:

1. Метод створення ситуації новизни навчального матеріалу – надання нових фактів та самостійний їх пошук створює відчуття збагачення знаннями, спонукає студентів до самовдосконалення.

2. Метод опори на життєвий досвід студентів – використання викладачем в освітньому процесі життєвого досвіду студентів – фактів, явищ, які вони спостерігали в житті, або в яких самі брали участь.

3. Метод емоційно-морального стимулювання – включення у зміст навчання моральних ситуацій-прикладів із життя.

4. Метод зацікавлення – реалізовується за допомогою цікавих прикладів, парадоксальних фактів (цікаві аналогії, проблемні запитання, досліди).

5. Метод емоційного сплеску та заохочення – підтримка, підбадьорювання, заохочення; педагог має демонструвати своє прагнення допомогти студенту, бути впевненим у його силах та здібностях.

6. Метод пізнавальних ігор:

- *ділова гра* – діалог на професійному рівні, в якому відбуваються зіткнення різних думок, пропозицій і взаємна критика гіпотез. Їх обґрунтування, що призводить до появи нових знань і уявлень;

- *рольова гра* – імпровізоване розігрування заданої ситуації;

- *інтерактивна гра* – метод навчання, заснований на досвіді, отриманому в результаті спеціально організованої соціальної взаємодії учасників з метою зміни індивідуальної моделі поведінки;

- *симуляція* – метод навчання, який моделює обмежені в часі, конкретні життєві ситуації, результат яких залежить від поведінки учасників процесу.

5.3. Інклюзивні методи навчання

1. **Методи формування свідомості:** бесіда, лекція, приклад, пояснення, переконання.
2. **Метод організації діяльності та формування суспільної поведінки особистості:** вправи, привчання, виховні ситуації, приклад.
3. **Методи мотивації та стимулювання:** вимога, громадська думка. Неприпустимо застосовувати в інклюзивному вихованні методи емоційного стимулювання – змагання, заохочення, переконання.
4. **Метод самовиховання:** самопізнання, самооцінювання, саморегуляція.
5. **Методи соціально-психологічної допомоги:** психологічне консультування, аутотренінг, стимуляційні ігри.
6. **Спеціальні методи:** патронат, супровід, тренінг, медіація.
7. **Спеціальні методи педагогічної корекції,** які варто використовувати для цілеспрямованого виправлення поведінки або інших порушень, викликаних спільною причиною. До спеціальних методів корекційної роботи належать: суб'єктивно-прагматичний метод, метод заміщення, метод „вибуху”, метод природних наслідків і трудовий метод.

6. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Навчальна дисципліна „Інклюзивне суспільство” оцінюється за модульно-рейтинговою системою. Вона складається з 4 змістових модулів.

Результати навчальної діяльності студентів оцінюються за 100 бальною шкалою в кожному семестрі окремо.

За результатами поточного, модульного та семестрового контролів виставляється підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою, національною шкалою та шкалою ECTS.

Модульний контроль: кількість балів, які необхідні для отримання відповідної оцінки за кожен змістовий модуль упродовж семестру.

Семестровий (підсумковий) контроль: виставлення семестрової оцінки студентам, які опрацювали теоретичні теми, практично засвоїли їх і мають позитивні результати, набрали необхідну кількість балів.

Загальні критерії оцінювання успішності студентів, які отримали за 4-бальною шкалою оцінки „відмінно”, „добре”, „задовільно”, „незадовільно”, подано в таблиці нижче.

Кожний модуль включає бали за поточну роботу студента на семінарських, практичних, лабораторних заняттях, виконання самостійної роботи, індивідуальну роботу, модульну контрольну роботу.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в режимі комп'ютерної діагностики або з використанням роздрукованих завдань.

Реферативні дослідження та есе, які виконує студент за визначеною тематикою, обговорюються та захищаються на семінарських заняттях.

Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання можуть бути:

- підсумкові роботи за семестр;
- модульні тестові завдання;
- реферати;
- презентації;
- інші види індивідуальних та групових завдань.

6.1. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Оцінка	Критерії оцінювання
„відмінно”	Ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності в розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
„добре”	Ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні помилки.
„задовільно”	Ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхневу обізнаність із основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою. Можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача.
„незадовільно”	Виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхнева, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться студентові, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення закладу вищої освіти без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

6.2. Система оцінювання роботи студентів упродовж семестру

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2		Змістовий модуль 3		Змістовий модуль 4	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
I. обов'язкові									
1.1. Відвідування лекцій	-	3	-	2	-	7	-	3	-
1.2. Робота на семінарському занятті	5	2	10	1	5	4	20	1	5
1.3. Виконання завдань для самостійної роботи	3	3	9	2	6	4	12	2	6
1.4. Виконання модульної роботи	5	1	5	1	5	1	5	1	5
Разом			24		11		37		11
Максимальна кількість балів за обов'язкові види роботи: 88									
II. Вибіркові									
Виконання завдань для самостійного опрацювання (за вибором студента не більше 12 балів)									
2.1. Огляд літературних джерел з тематики									3
2.2. Виконання роботи за тематикою									3
2.3. Підготовка доповіді та захист роботи									7
2.4. Участь у науковій студентській конференції									10
2.5. Дослідження різноманітних питань та сучасних розробок з тематики дисципліни у вигляді реферату									12
Разом									12
Максимальна кількість балів за вибіркові види роботи: 12									
Всього балів за курс: 100									

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- своєчасність виконання навчальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності.

6.3. Загальна оцінка з дисципліни: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ECTS	
		залік			
90 – 100	<i>відмінно</i>	<i>Зараховано</i>		A	<i>Відмінно</i>
82 – 89	<i>добре</i>			B	<i>добре (дуже добре)</i>
75 – 81	<i>добре</i>			C	<i>добре</i>
64 – 74	<i>задовільно</i>			D	<i>задовільно</i>
60 – 63	<i>задовільно</i>			E	<i>задовільно (достатньо)</i>
35 – 59	<i>незадовільно</i>	<i>не зараховано</i>		FX	<i>незадовільно з можливістю повторного складання</i>
1 – 34	<i>незадовільно</i>			F	<i>незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни</i>

6.4. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота																Залік	Сума
Модуль 1							Модуль 2										не > 100
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2			Змістовий модуль 3					Змістовий модуль 4				ІНДЗ	
T1	T2	T3	МК1	T4	T5	МК2	T6	T7	T8	T9	МК3	T10	T11	МК4	ІНДЗ		
8	3	8	5	8	3	5	8	8	8	8	5	3	3	5	12		

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

МК – модульний контроль

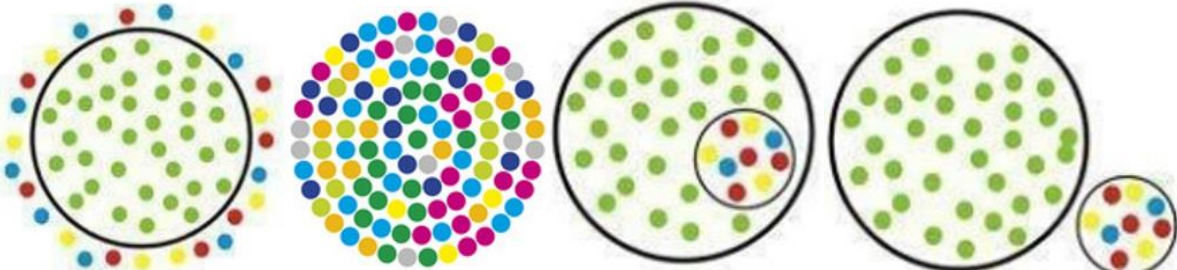
6.5. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

тестові запитання

1	... дизайн у сфері освіти – дизайн предметів, навколишнього середовища, освітніх програм та послуг, що забезпечує їх максимальну придатність для використання всіма особами без необхідної адаптації чи спеціального дизайну (закон України „Про освіту”) (з великої літери).
2	... – система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників (закон України „Про освіту”).
	1. Інклюзивне навчання
	2. Толерантне навчання
	3. Спеціальне навчання
	4. Загальноосвітнє навчання
3	Інклюзивне освітнє середовище – сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для ... навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей (закон України „Про освіту”).
	1. окремого
	2. особливого

	3. спільного
	4. індивідуального
4	... – особа зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити їй соціальний захист (закон України „Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні”) (з великої літери).
5	... – особа віком до 18 років (повноліття) зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити їй соціальний захист (закон України „Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні”) (з великої літери).
6	... – міра втрати здоров'я у зв'язку із захворюванням, травмою (її наслідками) або вродженими вадами, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження життєдіяльності особи, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити їй соціальний захист (закон України „Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні”).
	1. Захворювання
	2. Інвалідність
	3. Травматизація
	4. Втрата здоров'я
7	Особа віком до 18 років (повноліття) зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити їй соціальний захист (закон України „Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні”).
	1. дитина із захворюваннями
	2. підліток з інвалідністю
	3. школяр з інвалідністю
	4. дитина з інвалідністю
8	... – визначення на основі комплексного обстеження усіх систем організму конкретної особи міри втрати здоров'я, ступеня обмеження її життєдіяльності, викликаного стійким розладом функцій організму, групи інвалідності, причини і часу її настання, а також рекомендацій щодо можливих для особи за станом здоров'я видів трудової діяльності та умов праці, потреби у сторонньому догляді, відповідних видів санаторно-курортного лікування і соціального захисту для найповнішого відновлення усіх функцій життєдіяльності особи (закон України „Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні”).
	1. Медико-соціальна експертиза
	2. Медико-психологічна експертиза
	3. Медико-фізична експертиза
	4. Комплексна експертиза
9	... – система заходів, спрямованих на опанування особою знань та навичок, необхідних для її незалежного проживання в соціальному середовищі: усвідомлення своїх можливостей та обмежень, соціальних ролей, розуміння прав та обов'язків, уміння

	здійснювати самообслуговування (закон України „Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні”).
	1. Абілітація
	2. Адаптація
	3. Реабілітація
	4. Соціалізація
10	... – система медичних, психологічних, педагогічних, фізичних, професійних, трудових, фізкультурно-спортивних, соціально-побутових заходів, спрямованих на надання особам допомоги у відновленні та компенсації порушених або втрачених функцій організму для досягнення і підтримання соціальної та матеріальної незалежності, трудової адаптації та інтеграції в суспільство, а також забезпечення осіб з інвалідністю технічними та іншими засобами реабілітації і виробами медичного призначення (закон України „Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні”).
	1. Абілітація
	2. Адаптація
	3. Реабілітація
	4. Соціалізація
11	Виберіть із запропонованого переліку Міжнародні документи, що відображають права людей з інвалідністю.
	1. „Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам”
	2. „Про права осіб з інвалідністю”
	3. „Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для осіб з інвалідністю,,
	4. „Про пенсійне забезпечення”
	5. „Про геном людини і права людини”
	6. „Про державну допомогу сім’ям з дітьми”
12	Впорядкуйте періоди розвитку практики соціальної допомоги людям з інвалідністю в Україні.
	1. Монастирський
	2. Медичний
	3. Лікувально-педагогічний
	4. Інтеграції в суспільство
13	В якому з періодів розвитку відношення до осіб з інвалідністю в Західному суспільстві йдеться про кардинальні зміни відношення суспільства до осіб з інвалідністю? (назва періоду) <i>(з великої літери)</i> .
14	В якому періоді розвитку відношення до осіб з інвалідністю в Західному суспільстві робляться спроби навчати дітей-інвалідів? <i>(з великої літери)</i> .
15	В якому періоді розвитку відношення до людей з інвалідністю в Україні запроваджується спеціальна освіта для осіб з інвалідністю? <i>(з великої літери)</i> .
16	В якому періоді відбувається диференціація системи фахової освіти і перехід до восьми типів спецшкіл (Україна)?
	1. медичний
	2. монастирський

	3. сучасний
	4. лікувально-педагогічний
17	В якому з періодів (у Західному суспільстві) йдеться про гарантування освіти всім дітям відповідно до їхніх потреб і здібностей?
	1. Першому
	2. Другому
	3. Третьому
	4. Четвертому
18	Який період (у Західному суспільстві) характеризується даними ознаками: під час боротьби церкви з ересю інквізиція оголошує осіб із грубими фізичними і психічними недоліками ворогами; сприйняття людей з вадами як „аномальних”; перші спроби індивідуального навчання людей із психосоматичними захворюваннями?
	1. Другий
	2. Перший
	3. Третій
	4. Четвертий
19	Який дизайн предметів, середовища, програм та послуг покликаний зробити їх максимально можливою мірою придатними для використання для всіх людей без необхідності адаптації чи спеціального дизайну?
	1. Комфортний
	2. Індивідуальний
	3. Універсальний
	4. Зручний
20	Впорядкуйте терміни з їх графічним представленням
	1. ексклюзія 2. інклюзія 3. інтеграція 4. сегрегація
21	Оберіть елементи, які притаманні універсальному дизайну.
	2. наявність пандусів
	3. прозорі двері
	4. наявність підйомників
	5. контрасні розмітки
	6. зрозумілі інформаційні табло
22	Оберіть слова і поняття, які не створюють стереотипи щодо особи з інвалідністю.
	1. Людина з особливими освітніми потребами
	2. Неповносправна людина

	3. Людина з інвалідністю
	4. Глуха людина
	5. Дцпешна людина
23	... – різновид дискримінації, який полягає у фактичному чи юридичному відокремленні в межах одного суспільства тих суспільних груп, які вирізняються за расовими, гендерними, соціальними, релігійними, мовними чи іншими ознаками, та в подальшому законодавчому обмеженні їхніх прав (<i>з великої літери</i>).
	1. Апартеїд
	2. Інтеграція
	3. Ексклюзія
	4. Сегрегація
24	Заклад освіти, що реалізовує інклюзивні підходи, надаючи можливість усім тим, хто навчається, а також досвід, який сприяє подоланню упереджень і дискримінації, формуванню позитивного ставлення до тих, хто відрізняється, називається
	1. вищий
	2. універсальний
	3. інклюзивний
	4. загальноосвітній
	5. професійний
25	Згідно з Саламанкською декларацією та Рамкою дій щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами (1994 р.) „Зарахування дітей у спеціальні школи або у спеціальні класи, або секції в рамках будь-якої школи на постійній основі має бути ..., рекомендованим тільки у тих рідкісних випадках, коли абсолютно очевидним є те, що навчання у звичайних класах не здатне задовольнити освітні чи соціальні потреби будь-якої дитини або якщо це необхідно для благополуччя цієї дитини чи інших дітей”.
26	Згідно з Саламанкською декларацією та Рамкою щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами (1994 р.) які заклади з інклюзивною орієнтацією є найбільш ефективними засобами боротьби із дискримінаційним ставленням, створення привітної атмосфери в громадах, побудови інклюзивного суспільства і забезпечення освіти для всіх; крім того, вони забезпечують ефективну освіту для більшості дітей та підвищують ефективність, а також ефективність витрат усієї системи освіти?
	1. Звичайні школи
	2. Дошкільні заклади
	3. Реабілітаційно-ресурсні заклади
	4. Заклади розвитку дитини
27	Як називається рельєфно-крапковий шрифт для написання і читання людьми з вадами зору?
	1. Шрифт Брайля
	2. Шрифт Нобеля
	3. Шрифт Морзе
	4. Шрифт Брауна
28	Що означає жест?

	1. Увага
	2. Дякую
	3. Думаю
	4. Повторення
29	Що означає жест?
	1. Дякую
	2. Вітаю
	3. Чекаю
	4. Підіймаюсь
30	Що означає жест?
	1. Повинен
	2. Будь уважний
	3. Помилка
	4. Що?

Питання до заліку з дисципліни

1. Охарактеризуйте поняття „інклюзія”.
2. Порівняйте поняття „інтеграція” та „інклюзія”.
3. У чому переваги інклюзивної освіти?
4. Назвіть перешкоди впровадження інклюзивної освіти.
5. Перерахуйте складові ефективності інклюзивної освіти.
6. Які існують стереотипи інклюзивного навчання у загальноосвітній школі/ЗВО?
7. Розкрийте поняття „інвалідність”, „особа з інвалідністю”, „дитина з інвалідністю”.
8. Назвіть і дайте характеристику моделям інвалідності (медична, соціальна).
9. Назвіть міжнародні документи, що захищають права людей з інвалідністю.
10. В яких вітчизняних документах йдеться про захист прав людей з інвалідністю?
11. Нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти в Україні.
12. Еволюція відношення до людей з інвалідністю у західному суспільстві.
13. Еволюція відношення до людей з інвалідністю в Україні.
14. Досвід впровадження інклюзивної освіти за кордоном.
15. Досвід впровадження інклюзивної освіти в Україні.
16. Охарактеризуйте заклади, в яких впроваджується інклюзивна освіта (Україна)?
17. Чи готова, на вашу думку, загальноосвітня школа до впровадження інклюзії?
18. Види реабілітації. Дайте характеристику.
19. Фізична реабілітація. Методи та засоби фізичної реабілітації.
20. Педагогічна реабілітація. Хто є основним об’єктом педагогічної реабілітації?
21. Психологічна реабілітація. Методи психологічної реабілітації.
22. Соціальна реабілітація. Методи та засоби.
23. Що таке універсальний дизайн?
24. Назвіть ознаки універсального дизайну закладу освіти.
25. Дайте характеристику доступності середовища.
26. Назвіть правила спілкування та поведіння з людиною (школярем, студентом) з вадами слуху.
27. Яких правил варто дотримуватися при спілкуванні з людиною на візку?
28. Назвіть правила спілкування та поведіння з людиною (школярем, студентом) з вадами зору.
29. Інклюзивна компетентність як складова професійної компетентності фахівця.
30. Опишіть шляхи впровадження інклюзивного навчання у закладах освіти.
31. Сучасні реабілітаційні засоби і прилади: компенсаторні і допоміжні.
32. Засоби технічного забезпечення індивідуальної мобільності осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення.
33. Особливості організації універсального дизайну в побуті, сфері зайнятості, рекреації.

34. Критерії організації безбар'єрного архітектурного середовища.
35. Основні вимоги до організації безпеки і безпечного оточуючого середовища.
36. Система допомоги, супроводу і взаємопідтримки в системі безбар'єрної доступності.
37. Громадянське суспільство, соціальна політика та проблеми інвалідності.
38. Дискримінація людей за різними ознаками.
39. Історія становлення систем соціальної опіки людей з недугом: філантропія і милосердя.
40. Всесвітня програма дій відносно людей з інвалідністю.
41. Порядок встановлення інвалідності в Україні.
42. Групи інвалідності.
43. Особливості доступності для маломобільних груп населення у транспорті.
44. Особливості організації доступності оточуючого середовища для людей з порушенням зору.
45. Сучасні реабілітаційні засоби і прилади: компенсаторні і допоміжні.
46. Засоби технічного забезпечення індивідуальної мобільності осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення.
47. Складові і зміст соціальної інтеграції людей з інвалідністю у суспільстві.
48. Соціальні проекти і програми громадських організацій людей з інвалідністю в Україні.
49. Сучасний стан справ в Україні та реальність життя для людей з інвалідністю.
50. Охарактеризуйте Ваш освітній осередок як установу, що має реальні можливості для надання послуг людям з інвалідністю.

7. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- Опорний конспект лекцій.
- Набір схем за тематикою.
- Художні та документальні фільми.
- Комп'ютери.
- Мультимедійний проектор.
- Мережа Інтернет.
- Комплекс відеопрезентацій.

**7.1. Навчально-методичні аудіо- і відеоматеріали,
у т.ч. для студентів з інвалідністю**

Відеоматеріали, рекомендовані для перегляду:

<i>Назва фільму</i>	<i>Режисер</i>	<i>Тривалість</i>
д/ф „Діти світла (Діти Індиго)” (2006 р.)	Валерій Шатін	01:02
д/ф „Інші діти” (2012 р.)	Автори: Леся Іванова, Людмила Кушнір	00:26
д/ф „Король каліка” (1999 р.)	Уїлльям А.Уайтфорд	00:39
д/ф „Клеймо” (2011 р.)	Ольга Арлаускас	00:26
д/ф „Свідоцтво Ніка” 2000 р.		00:37
д/ф „Нік Вуйчич. Вся правда про життя героя” 2018 р.		00:10
д/ф „Українсько-канадський проєкт „Інклюзивна освіта” (2011 р.)		00:25
д/ф „Як метелик” (2011 р.) (Польща)	Ева Пієта	00:29
х/ф „Клас корекції” (2014 р.)	Іван Твердовський	01:28
х/ф „Темпл Грандин” (2010 р.)	Мік Джексон	01:43
х/ф „Людина дощу” (1988 р.)	Баррі Левінсон	02:13
х/ф „Хокінг” (2004 р.)	Філіп Мартін	01:30
х/ф „1+1” (2011 р.)	Олів’є Накаш	01:52

Для інклюзивного навчання:

- методики диференційованого підходу до процесу навчання й оцінювання знань, умінь і здібностей студентів з інвалідністю;
- дистанційні програми навчання для студентів із проблемами слуху і порушеннями опорно-рухового апарату.
- спеціалізовані комп’ютерні програми для навчання осіб з інвалідністю;
- забезпечення осіб із проблемами зору спеціальною літературою: книгами, підручниками, навчальними посібниками, журналами, надрукованими шрифтом Брайля та укрупненим шрифтом, і звуковими комп’ютерними програмами;
- наявність аудіовізуальних засобів навчання, спеціальної навчально-методичної літератури в електронному, друкованому, аудіовізуальному форматах для осіб з інвалідністю;
- дидактичні матеріали та засоби навчання осіб з інвалідністю для дистанційної та відкритої форм навчання.

7.2. Глосарій (термінологічний словник)

- Адаптація** – процес загального пристосування організму до умов існування, зазвичай для нових, або тих, які змінилися неочікувано.
- Безперешкодне використання особами з інвалідністю об'єктів** – це таке використання об'єктів соціальної інфраструктури, при якому людина з особливими освітніми потребами самостійно або з мінімальною сторонньою допомогою може використовувати дані об'єкти та окремі приміщення всередині них відповідно до їх функціонального призначення.
- Безперешкодний доступ людей інвалідністю до об'єктів** – це такий доступ до будь-яких об'єктів соціальної інфраструктури, коли людина з особливими потребами в змозі самостійно або з мінімальною сторонньою допомогою здійснити переміщення до необхідного об'єкта, вхід всередину і вільне пересування всередині нього.
- Втрата здоров'я** – наявність хвороб і фізичних дефектів, які призводять до фізичного, душевного і соціального неблагополуччя.
- Доступне середовище** – це середовище життєдіяльності людей, обладнане з урахуванням потреб, що виникають у осіб із особливими потребами, і дозволяє їм вести незалежний спосіб життя.
- Доступність реалізації права/обов'язку/гарантії** – це можливість реалізації особами з інвалідністю своїх прав, виконання обов'язків і отримання гарантії відповідно до законів нашої країни і міжнародних правових норм, нарівні із громадянами, що не мають інвалідності.
- Здоров'я** – стан живого організму, при якому організм у цілому і всі органи здатні виконувати свої життєві функції.
- Інвалідність** – міра втрати здоров'я та обмеження життєдіяльності, що перешкоджає або позбавляє конкретну особу здатності чи можливості здійснювати діяльність у межах, що вважаються для особи нормальною залежно від вікових, статевих, соціальних і культурних факторів.
- Індивідуальна програма реабілітації** – комплекс оптимальних видів, форм, обсягів, термінів реабілітаційних заходів із визначенням порядку і місця їх проведення, спрямованих на відновлення та компенсацію порушених або втрачених функцій організму і здібностей конкретної особи до виконання видів діяльності, визначених у рекомендаціях медико-соціальної експертної комісії.
- Індивідуальний навчальний план** – це формальний документ, який містить детальну інформацію про дитину, її сильні та слабкі сторони, навчальні та спеціальні послуги, які вона має отримувати.
- Інклюзивний освітній простір** – це система соціальних зв'язків учасників навчально-виховного процесу з динамічним формуванням інклюзивної компетентності в процесі конструктивної співпраці.
- Інклюзивний підхід** – створення таких умов, за яких усі мають однаковий доступ до освіти, у тому числі люди з особливими освітніми потребами, які навчаються у закладах освіти.
- Інклюзія** – це особлива система навчання, яка передбачає індивідуальний підхід до студентів усіх нозологій відповідно до їх освітніх потреб. Інклюзія вимагає змін на всіх рівнях освіти і насамперед формування безбар'єрного освітнього середовища.

Інтеграція – це поєднання складових частин соціуму, передусім індивідів і груп, в єдину соціальну цілісність як систему: 1) процес і стан поєднання різних за якістю соціальних елементів у функціонально єдиний організм, цілісне утворення; 2) процес входження до певної системи, яка утворилася; 3) характеристика співпадання цілей, різних соціальних груп, індивідів.

Медико-соціальна експертиза – визначення на основі комплексного обстеження усіх систем організму конкретної особи міри втрати здоров'я, ступеня обмеження її життєдіяльності, викликаного стійким розладом функцій організму, групи інвалідності, причини і часу її настання, а також рекомендацій щодо можливих для особи за станом здоров'я видів трудової діяльності та умов праці, потреби у сторонньому догляді, відповідних видів санаторно-курортного лікування і соціального захисту для найповнішого відновлення усіх функцій життєдіяльності особи.

Навички – дії, складові частини яких у процесі багаторазового повторення стають автоматичними. Навички характеризуються високим ступенем засвоєння і відсутністю поелементної свідомої регуляції та контролю.

Навчання – процес здобуття знань, навичок і установок для певного виду діяльності організованим способом, наприклад, для виконання конкретної роботи або завдання.

Об'єкти, доступні для людей з обмеженнями пересування – це будь-які об'єкти соціальної інфраструктури (житлові, громадські та виробничі будинки, будівлі та споруди, спортивні споруди, місця відпочинку, культурно-видовищні та інші установи, транспортні засоби), обладнані таким чином, що доступ до них і переміщення усередині людина з обмеженнями пересування може здійснювати або самостійно, або з мінімальною сторонньою допомогою.

Обмеження життєдіяльності – повна або часткова втрата особою внаслідок захворювання, травми або вроджених вад здатності або можливості самообслуговування, самостійного пересування, спілкування, орієнтації, контролювання своєї поведінки.

Попередження інвалідності – здійснення комплексу медичних, гігієнічних, фізичних, педагогічних, психологічних, професійних та інших заходів, спрямованих на профілактику переходу захворювання, наслідків травми або вади у постійне обмеження життєдіяльності чи інвалідність особи або на зменшення тяжкості інвалідності.

Пристосування об'єктів для використання людиною з особливими потребами – це така зміна всієї території об'єкта (реконструкція, переобладнання, дооснащення і т.д.), в результаті якого людина з особливими потребами отримує можливість використовувати даний об'єкт нарівні із громадянами, що не мають інвалідності, відповідно з функціональним призначенням цього об'єкта і його окремих приміщень.

Реабілітаційна установа – підприємство, заклад, у тому числі їх відділення, структурні підрозділи, незалежно від форми власності, що здійснює реабілітацію інвалідів і дітей-інвалідів відповідно до державних соціальних нормативів у сфері реабілітації.

Реабілітаційні заходи – комплекс заходів, якими здійснюється реабілітація інвалідів.

- Реабілітаційні послуги** – послуги, спрямовані на відновлення оптимального фізичного, інтелектуального, психічного і соціального рівня життєдіяльності особи з метою сприяння її інтеграції в суспільство.
- Реабілітаційні послуги** – послуги, спрямовані на відновлення оптимального фізичного, інтелектуального, психічного і соціального рівня життєдіяльності особи з метою сприяння її інтеграції в суспільство.
- Реабілітація** – це комплекс послуг, спрямованих на відновлення наявних у минулому здібностей, втрачених у зв'язку із хворобою, травмою, зміною умов життєдіяльності.
- Реабілітація осіб з інвалідністю** – система медичних, психологічних, педагогічних, фізичних, професійних, трудових заходів, спрямованих на надання особам допомоги у відновленні та компенсації порушених або втрачених функцій організму, усуненні обмежень їх життєдіяльності для досягнення і підтримання соціальної і матеріальної незалежності, трудової адаптації та інтеграції в суспільство.
- Соціальна реабілітація** – це система заходів, які забезпечують умови для повернення особи до активної трудової діяльності, відновлення її соціального статусу та здатності до самостійної суспільної і родинно-побутової діяльності шляхом соціально-середовищної орієнтації та соціально-побутової адаптації, соціального обслуговування та забезпечення засобами реабілітації.
- Спеціальна освіта** – дошкільна, загальна середня, професійно-технічна та вища освіта, для отримання якої особам з особливостями психофізичного розвитку створюють спеціальні умови.
- Спеціальний заклад освіти** – заклад освіти, створений для навчання осіб з особливостями психофізичного розвитку (школа, школа-інтернат, спеціальний навчально-виховний комплекс, об'єднання, навчально-реабілітаційний центр).
- Спеціальний навчальний підрозділ** – структурний підрозділ загальноосвітнього закладу, створений для навчання осіб з фізичними та (або) розумовими порушеннями, з метою надання спеціальних освітніх послуг, у закладах, максимально наближених до місця проживання зазначених осіб.
- Транспортна доступність** – це можливість для людей з особливими потребами залишатися мобільними і користуватися всіма послугами та транспортними спорудами самостійно, не зважаючи ні на які обставини і за будь-яких умов.
- Тьютор** – особлива педагогічна техніка, яка забезпечує розробку Індивідуальних освітніх програм учнів і студентів і супроводжує процес індивідуальної освіти в школі, ЗВО, у системах додаткової і безперервної освіти.
- Універсальний дизайн** – це стратегія, економічно ефективний підхід, який спрямований на те, щоб проєктування та компоненти середовища, виробів, комунікацій, інформаційних технологій чи послуг були однаково доступні та зрозумілі всім.
- Фізична реабілітація** – система заходів з відновлення чи компенсації фізичних можливостей людини засобами і методами фізичної культури, елементів спорту, масажу, фізіотерапії та природних факторів.

7.3. Рекомендована література

Базова література

1. Нормативно-правова база в сфері інклюзивної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ussf.kiev.ua/ielegalframework/
2. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 248 с.
3. Городецька Г. Інклюзія. Видавництво: Темпора, 2022. 144 с.
4. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Інклюзивне навчання. Видавництво: Кенгуру, 2019. 160 с.
5. Чеботарева А. Психолого-педагогічний супровід навчання дітей з інтелектуальними порушеннями. Видавництво: Кенгуру, 2020. 256 с.
6. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Інклюзивна практика: технології навчання. Видавництво: Кенгуру, 2019. 160 с.
7. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Педагогічні технології інклюзивного навчання. Видавництво: Кенгуру, 2018. 160 с.
8. Данілавічюте Е. Концептуальна модель використання МКФ-ДП в інклюзивному навчальному процесі. Особлива. 2018. № 4. С.53–64.
9. Данілавічюте Е. Діти з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. Особлива дитина. 2018. № 3. С. 7–19.
10. Дивнич Л. Соціалізація дитини з особливими потребами : соціальнопедагогічна діяльність як спосіб супроводження процесу соціалізації. Соціальний педагог. 2018. №12. С. 7–10.
11. Довідник безбар'єрності / упоряд. Т. Касьян. Харків : IST Publishing, 2022. 224 с.
12. Інклюзивне освітнє середовище: проблеми, перспективи та кращі практики: тези доповідей XXII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 30 листопада 1 грудня 2022 р.), у 2-х частинах. Ч. 1. – К.: Уні верситет «Україна», 2022. – 333 с.
13. Іщук В., Линник Л., Торбенко О. Кольоротерапія. Технологія застосування кольору у реабілітації та оздоровленні дітей з особливими потребами. Дефектолог. 2018. №2. С. 20–22.
14. Кирилова О. Поняття "арт-педагогіка" у контексті науковотермінологічного апарату професійної педагогіки . Молодь і ринок. 2018. № 11. С. 160–163.
15. Перхун Л. Впровадження інклюзивної освіти в українському освітньому просторі. Імплементация європейських стандартів в українські освітні дослідження : зб. матер. II Міжнар. наук. конфер. Укр. асоціації дослідників освіти 15 червня 2018 р. / Укр. асоціація дослідників освіти, НАПН України ; [редкол.: С. А. Щудло, О. Заболотна, О. Ковальчук]. Київ, 2018. С. 116–120.
16. Попова О., Киричок С. Діти з особливими освітніми потребами : розвиток інклюзивної освіти в Україні. Психолог. 2018. № 13-14. С. 90–96.
17. Решетнік В. Українська автентика в арт-терапії. Практичний психолог. 2019. № 2. С. 21–26.

18. Волгіна О. М., Іванова О. Л. Соціальний супровід людей з інвалідністю на робочому місці : посібник / ПРООН в Україні, Спільна Програма «Сприяння інтеграційній політиці та послугам для людей з інвалідністю в Україні». Київ : Ваіте, 2018. 36 с.

19. Гендерний аудит доступності : методичні рекомендації / Л. Ю. Байда, Я. В. Грибальський ; Нац. Асамблея людей з інвалідністю України. Київ, 2018. (травень). 72 с.

20. Методологічні засади та технології інклюзії у ЗВО. Досвід Університету «Україна»: кол. моногр. / Таланчук П. М., Чайковський М. Є. та ін.; за наук. ред. П. М. Таланчука. — К.: Університет «Україна», 2018. — 481 с.

21. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів : навчально-методичний посібник / за заг. ред. М. А. Порошенко [та ін.] ; Всеукр. благод. організація «Благодійний фонд Порошенка». Київ, 2018. 252 с.

22. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта : навчальний посібник. Київ : ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.

23. Психолого-педагогічний супровід навчання дітей з інтелектуальними порушеннями [Текст] / О. В. Чеботарьова, Г. О. Блеч, І. В. Гладченко та ін. Харків : Ранок , 2020. 256 с.

24. Соціально-педагогічна робота з молоддю з особливими потребами в інклюзивному освітньому просторі : монографія / М. Є. Чайковський. Київ, 2015. 439 с.

25. Теоретико-методологічні засади впровадження інклюзії в закладах освіти : монографія / за ред. М. Є. Чайковського ; ХІСТ Університету «Україна». Київ : Університет «Україна», 2019. 460 с.

26. Тихонова, К. С. Труднощі навчання: дислексія, дисграфія, диспраксія, дискалькулія [Текст] / К. С. Тихонова. Харків : Ранок, 2020. 152 с.

27. Швед М. Основи інклюзивної освіти : підручник / Марія Швед. Львів : Український католицький університет, 2015. 360 с.

Допоміжна література

1. Інклюзивне освітнє середовище: проблеми, перспективи та кращі практики: тези доповідей. URL: https://uu.edu.ua/actual_problems_of_education_and_upbringing_of+disabled.
2. Архітектурна доступність шкіл: навч.-метод. посіб. / за заг.ред. Л. Ю. Байди, О. В. Красюкової-Еннс; кол. авторів: В. О. Азін, Я. В. Грибальський, Л. Ю. Байда, О. В. Красюкова-Еннс. Київ, 2012. 88 с.
3. Бойчук Ю.Д., Бородіна О.С., Микитюк О.М. Інклюзивна компетентність майбутнього вчителя основ здоров'я : монографія. Харків : ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2015. 117 с.
4. Декларація ООН «Про права осіб з інвалідністю»: прийнята *резолуцією 3447* на тридцятій сесії *Генеральної Асамблеї ООН* від 09.12.1975 року.
5. Декларація ООН «Про права розумово відсталих осіб» : *прийнята резолуцією 2856 Генеральної Асамблеї ООН* від 20.12.1971 року.

6. Інклюзивне освітнє середовище: проблеми, перспективи та кращі практики: тези доповідей ХХІ Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 24–25 листопада 2021 р.), у 2-х частинах. Ч. 1. – К.: Уні верситет «Україна», 2021. – 582 с
7. Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження інструкції про встановлення груп інвалідності» від 05.09.2011 N 561.
8. Чайковський М. Є. Соціально-педагогічна робота з молоддю з інвалідністю в умовах вищого навчального закладу : навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. Є. Чайковський, О. О. Добровіцька. К. : ТАЛКОМ, 2018. 272 с.

7.4. Інформаційні ресурси:

1. Сайт Міністерства освіти і науки України. Режим доступу : www.mon.gov.ua.
2. Сайт бібліотеки ім. Вернадського. Режим доступу : www.nbuv.gov.ua.
3. Платформа Moodle Університету «Україна».
4. Закон України «Про вищу освіту» (2017 р.) [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
5. Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» (2018 р.) [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-12>.
6. Закон України «Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю» (2017 р.) [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2109-14>.
7. Закон України «Про освіту» (2017 р.) [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
8. Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» (2017 р.) [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12>.
9. Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» від 21.03.1991 № 875-XII.
10. Закон України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» (2017 р.) [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15>.
11. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (2018 р.) [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>.
12. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні». URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/875-12>.
13. Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні». URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/875-12>.
14. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для осіб з інвалідністю»: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 48/96. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_306.

15. World report on disability 2011. World Health Organization. URL: <http://apps.who.int/bookorders/anglais/detart1.jsp?codlan=1&codcol=15&codch=809>.
16. Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.0. URL: <http://www.w3.org/TR/WCAG20/>.
17. Mueller, James L. Case Studies on Universal Design – North Carolina State University, The Center for Universal Design, 1998.
18. Universal Designers and Consultants – Everyone’s Welcome, The Americans with Disabilities Act and Museums – Washington, D.C. : American Association of Museums, 1998.
19. URL: <http://www.un.org/disabilities/> (сайт ООН).
20. URL: <http://www.coe.int/DefaultRU.asp> (сайт Ради Європи).
21. URL: <http://www.naiu.org.ua/> (сайт Національної Асамблеї людей з інвалідністю України).
22. URL: www.disabilitystudies.ca (сайт Канадського центру вивчення неповносправності).
23. URL: www.ussf.kiev.ua (сайт БФ «Крок за кроком»).

8. МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Форми занять	Наявне матеріально-технічне забезпечення	Необхідне матеріально-технічне забезпечення
Лекція	Ноутбук (ПК), проєктор, доступ до мережі Інтернет, зовнішні носії інформації, платформа Moodle	-
Семінарське заняття	ПК, доступ до мережі Інтернет, платформа Moodle	-
Модульний контроль	ПК, доступ до мережі Інтернет, платформа Moodle	-